

Zeeuwse vissen in beeld

Vissenatlas Zeeland beschrijft 177 vissoorten

Gehoorde slijmvissen profiteren hoogstwaarschijnlijk van een opwarmend klimaat.

Hoewel vissen al decennialang een populaire diergroep vormen voor sportvissers, duikers en andere natuurliefhebbers in Zeeland, ontbrak een atlas over de vele vissoorten die je in en langs deze provincie kunt tegenkomen. Met het verschijnen van 'Vissen in Zeeland' - in mei van dit jaar - is daar verandering in gekomen.

TEKST

Pepijn Calle,
Het Zeeuwse Landschap
Lucien Calle,
Het Zeeuwse Landschap
Jan Kranenbarg,
RAVON
Marco Dubbeldam,
Stichting Zeeschelp

ILLUSTRATIES

Janny Bosman, Chiel Jacobusse,
Mick Otten, Jelger Herder,
Stefan Verheyen

Het idee voor een Zeeuwse vissenatlas ontstond al 15 jaar geleden bij het werken aan 'Zeefauna deel 1 en 2' in de Fauna Zeelandica-reeks. Toch duurde het tot eind 2012 voordat Het Zeeuwse Landschap, RAVON en Stichting Zeeschelp het initiatief namen. Sindsdien hebben maar liefst 40 schrijvers en 38 fotografen aan deze atlas meegewerkt en hielpen meer dan honderd

personen met het inventariserende veldwerk. Uniek is dat de publicatie zowel de Zeeuwse zoet- als zoutwatervissen beschrijft. In dit boek vind je uitgebreide informatie over de vissoorten die in de provincie zijn waargenomen. Aan de opmaak is veel aandacht besteed, waarbij vooral de (onderwater)foto's van de beschreven soorten in het oog springen. ➤

Lange adem

Bij aanvang van het project blijkt al snel hoe weinig data er centraal geregistreerd staan. En hoewel er bij nader inzien wel degelijk onderzoek naar de visstand heeft plaatsgevonden, blijkt een groot deel van deze onderzoeken nog niet gedigitaliseerd. Dankzij de hulp van stagiairs en vrijwilligers lukt het om de waarnemingen van tientallen oude rapporten alsnog in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFB) te zetten. Ook het provinciale krantenarchief wordt uitgeplozen en levert een schat aan soorten én verhalen op. Verder moeten nog enkele duizenden waarnemingen op Waarneming.nl worden gevalideerd. Diverse onderzoeksinstituten, adviesbureaus, werkgroepen, verenigingen, musea en hengelsportverenigingen geven uiteindelijk toestemming om hun gegevens voor de atlas te mogen gebruiken. Zo ontstaat geleidelijk een compleet beeld van de aanwezige data. Grote delen van de provincie blijken slecht onderzocht; vooral van de kleine wateren en van de niet vrij toegankelijke natuurgebieden

50.000 naar meer dan 300.000 waarnemingen.

Visrijkste provincie

Het resultaat mag er wezen: Zeeland blijkt met 177 waargenomen vissoorten (anno 2020) de soortenrijkste provincie van het land en de lijst met vissoorten wordt jaarlijks langer. Deze soortenrijkdom is te verklaren door de grote variatie aan watertypen - van zoet water in de grensstreek en de duinen tot de zoute deltawateren, de Noordzeekust en allerlei brakke gradaties daartussen. Niet alleen de zoutwaarden bepalen de vissensamenstelling, ook andere factoren zoals waterkwaliteit, diepte, structuur van de oevers, visserij, verbindingen met andere watertypen (waaronder kustwater en rivieren) en nog veel meer factoren zijn daarbij van belang.

Veranderingen

Op de verspreidingskaarten van het boek zijn de waarnemingen per kilometerhok in de volgende drie perioden onderverdeeld: vóór 2000, vanaf 2000 en in beide periodes.

Zeeland kent verschillende watertypen met elk een kenmerkende visstand, vaak op korte afstand van elkaar.

zwartbekgrondel, marmergroundel en blauwband blijken steeds meer wateren te koloniseren. Soms gaat dat ten koste van inheemse soorten. Zo is de beschermde rivierdonderpad door de komst van de zwartbekgrondel zelfs uit Zeeland verdwenen. Deze uitheemse soort komt nu massaal in hetzelfde biotoop voor. Gelukkig zijn er ook positieve ontwikkelingen te melden, zoals de toename van de fint. Deze trekvis, waarvan de populatie in het begin van de vorige eeuw uitstierf, is bezig met een comeback in de (Wester) Schelde. Ook de verschillende haaiensoorten doen het momenteel goed in de Oosterschelde en Voordelta.

De publicatie beschrijft daarnaast de waarde van de verschillende Deltawateren voor vissen en de veranderingen die hier plaatsvonden en -vinden. In sommige Deltawateren zijn die heel groot geweest. Het Krammer-Volkerak veranderde van een brak intergetijdengebied in een helder zoetwatermeer, waarin tegenwoordig uitgestrekte velden met waterplanten voorkomen. Waar hier voorheen tongen en schollen op de bodem lagen, vinden we nu kleine modderkruipers. Ook in de Westerschelde is de visstand veranderd. De finten,

Fauna Zeelandica reeks

De Vissenatlas Zeeland is het negende deel in de reeks over het dierenleven in deze provincie. Eerder verschenen delen over zoogdieren, dagvlinders, libellen, onderwaterleven in de zee, bijen en wespen, nachtvlinders en vliegen en muggen. Het Zeeuwse Landschap geeft Fauna Zeelandica uit om de kennis over de Zeeuwse fauna te verbeteren en daarmee een betere bescherming mogelijk te maken.

De Vissenatlas Zeeland beschrijft 177 vissoorten van zowel het zoete als het zoute water.

is in het begin niet veel bekend. Om dit te veranderen wordt speciaal voor dit doel een oude auto met dakdragers voor de zegens en schepnetten aangeschaft. Met behulp van een tiental studenten en vrijwilligers starten we daarmee de zoektocht naar aanvullende gegevens in Zeeland. Dankzij het visatlasproject groeide de Zeeuwse vissen database van zo'n

Vanwege grote verschillen in onderzoeksinspanning in de onderzochte gebieden is het echter zelden mogelijk om alleen op basis van de kaarten te concluderen of een soort voor- of achteruitgaat. Trends in de soortbeschrijvingen zijn daarom alleen opgenomen als deze goed zijn onderbouwd. Exotische vissoorten zoals de

Het Verdronken Land van Saeftinghe (vooral de geulen) vormt een perfect opgroei gebied voor diverse vissoorten.

Door de komst van de zwartbekgrondel is de beschermde rivierdonderpad uit Zeeland verdwenen.

elften, zalmen, forellen en steuren die daar ooit volop zwommen, stierven uit door waterverontreiniging, overbevissing, habitatvernietiging en stuwen die in de rivierloop naar de bovenstroomse voortplantingsgebieden zijn aangelegd. De laatste tijd gaat het langzaam weer beter, maar voor veel van deze kritische trekvissoorten is nog een lange weg te gaan. De Grevelingen laat daarentegen een vrij stabiele visstand zien van soorten die minder eisen aan hun leefomgeving stellen, mede als gevolg van de matige waterkwaliteit. Ook voor dit water bestaan grote plannen om de waterhuishouding te verbeteren.

Vervolg

De visstand is voortdurend in verandering en daarmee valt ook de komende jaren nog genoeg te ontdekken. De hoop is dat onderzoekers en vrijwilligers hun viswaarnemingen blijven registreren en dat de vissenatlas hen daarbij extra motiveert. Nieuwe waarnemingen kunnen bovendien nog deel

uitmaken van de landelijke vissenatlas in wording. Ook gerichte onderzoeken naar exoten of zeldzame soorten behoren tot de mogelijkheden. Het Zeeuwse Landschap zal echter niet langer als trekker voor het Zeeuwse visonderzoek fungeren. Wie graag een bijdrage wil leveren aan het inventariseren van vissen in Zeeland kan contact opnemen met RAVON via j.kranenbarg@ravon.nl.

Dankwoord

De totstandkoming van de Vissenatlas Zeeland was niet mogelijk

geweest zonder de bijdrage van de vele vrijwilligers en organisaties in het vissenatlasproject. Speciale dank gaat uit naar de organisaties die een financiële bijdrage hebben geleverd: Rijkswaterstaat, Waterschap Scheldestromen, Provincie Zeeland, Nationale Postcode Lotterij, Nationaal Park Oosterschelde, Sportvisserij Nederland, Sportvisserij Zuidwest Nederland, Bureau Zeewerpingen en Natuurmonumenten. ■

'Vissen in Zeeland' is via <https://www.hetzeeuwselandschap.nl/boeken> voor € 15,- (€ 19,90 voor niet-donateurs) te bestellen en op korte termijn ook in België via de Nederlandstalige Liga voor Onderwateronderzoek en Sport (NELOS). Daarnaast is de publicatie in sommige Zeeuwse boek- en duikwinkels te verkrijgen. Meer info hierover is te vinden op www.hetzeeuwselandschap.nl/boeken.